

сам собою не можна вважати пантеїстичною філософською системою, однак у теорії ідеального світу він схиляється до пантеїзму, а саме, стирання субстанційної різниці між Богом і світом [7, с. 46].

У творах К.–Т. Ставровського знаходимо елементи ренесансного неоплатонізму у вигляді ідеї присутності Бога у світі. Творче засвоєння ідей неоплатонізму відкрило шлях для трактування мислителем Бога у пантеїстичному дусі. Згідно з його поглядами, Бог – «битність необ'ємлена и незмірима», яка «величеством своим объемлет вся видима и невидима от сотворенных битностей» [5, с. 214]. Це невимовне, безмежне, неосяжне буття не лише проймає видимий світ, а й «властію своєю всіми обладаєт и силою своєю вся сдръжт[ь] и скрозі всіх переходит[ь] без задръжан[н]я и вні всіх умов вьдворяет[ь]ся» [5, с. 214].

Розмірковуючи над проблемою співвідношення Бога і світу, К.–Т. Ставровський, подібно до Діонісія Ареопажита, розробив вчення про чотири світи: невидимий світ духовних сутностей, що належать до духовної ієрархії (ангелів, демонів); видимий світ – світ видимих речей, в якому живе людина; малий світ – світ самої людини; злосливий світ – світ поєднання злих людей з дияволом, який є творчим началом зла. Мислитель не відкидає повністю положення про відмінність земного і небесного, але разом з тим, опираючись на неоплатонівську ідею іманентності Бога щодо світу, висловлює думку про їх єдність. Він визнає красу і цінність видимого земного світу, який у сприйнятті мислителя вже не є жалюгідним відображенням небесного. а має свою самостійну цінність, є сущим, добрим і «невимовною красою»: «Удивляемся сему небеси еже украшено солнцем, луною, звздами, также и земли, яко окрашена есть горами и дубравами и различными цвѣти...» [6, с. 16–17]. Таке сприйняття земного світу зближує Транквіліона з найвидатнішими мислителями доби Відродження.

Висновок з цього дослідження. Отже, проведений аналіз творів К.–Т. Ставровського дає підстави говорити про те, що філософські погляди мислителя сформувались у руслі візантійського неоплатонізму. Однак, у своїх філософських роздумах він зумів подолати містичну однобічність візантійської парадигми і ближче підійти до європейського неоплатонізму. Згодом елементи ренесансного неоплатонізму набули свого подальшого розвитку у філософії Києво–Могилянської академії. Ця проблема на сьогодні залишається ще маловивченою і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. Исторический аспект философии Возрождения / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1998. – 750 с.
2. Паславський І. В. З історії розвитку філософських ідей в Україні в XVI – першій половині XVII ст. / І. В. Паславський. – К.: Наук. думка, 1984. – 127 с.
3. Мозговий І. П. Неоплатонізм і християнство / І. П. Мозговий. – Суми: Видавництво «Козацький вал», 1997. – 216 с.
4. Чорноморець Ю. П. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопажита до Геннадія Схолярія. – К.: Дух і Літера, 2010. – 568 с.
5. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI–поч. XVII ст.): Тексти і дослідження. – К.: Путь к истине, 1991. – 288 с.
6. Ставровський К.–Т. Свангеліе учительное / К.–Т. Ставровський. – Рахманів: Б.в., 1619. – 23 с.
7. Лосев А. Неоплатонизм // Философская энциклопедия / А. Лосев. – М.: Сов. энциклопедия, 196. – Т. IV. – С.45–48.

References

1. Losiev A. F. Estetika Vozrozhdeniia. Istoricheskie aspekty filosofii Vozrozhdeniia / A. F. Losiev. – M.: Mysl, 1998. – 750 s.

2. Paslavskiy I. V. Z istorii rozvytku filosofskikh idii v Ukraini v XVI – pershii poloviny XVII st. / I. V. Paslavskiy. – K.: Nauk. dumka, 1984. – 127 s.

3. Mzhovyi I. P. Neoplatonizm i khrystyanstvo / I. P. Mzhovyi. – Sumy: Vydavnytstvo «Kozatskyi val», 1997. – 216 s.

4. Chornomorets Yu. P. Visantiyskyi neoplatonizm vid Dionisiia Areopahita do Hennadiia Skholariia. – K.: Dukh i Litera, 2010. – 568 s.

5. Pamyatky btatskykh shkyl na Ukraini (kinets XVI–poch. XVII st.): Teksty i doslidzhennia. – K.: Put k istinie, 1991. – 288 s.

6. Stavrovetskyi K.–T. Yevangeliie uchitelnoie / K.–T. Stavrovetskyi. – Rakhmaniv: B.v., 1619. – 23 s.

7. Losiev A. Neoplatonizm // Filofskaia entsiklopediia / A. Losiev. – M.: Sov. entsiklopediia, 196. – T. IV. – S.45–48.

Palasyuk H. B., Ph.D, Assistant Professor of Foreign Languages Department of I. Horbachevsky Ternopil State Medical University (Ukraine, Ternopil), palasyukhb@gmail.com

Palasyuk M. I., Ph.D, Assistant Professor of Ukrainian and Foreign Languages Department of Ternopil Ivan Puluj National Technical University (Ukraine, Ternopil), palasyuk_mi@mail.ru

Neoplatonic elements in K.–T. Stavrovetsky philosophical worldview

The connection of K.–T. Stavrovetsky philosophical heritage with Neoplatonic concept is investigated in this article. The influence of Areopagitic Neoplatonism on the formation of God conception and God cognition in Ukrainian thinker's works is analyzed on the basis of comparative analysis. The connection of the thinker's concept of the human being and contradictions of human nature with aeropagatic and neoplatonic concepts is shown. Pantheistic ideas in K.–T. Stavrovetsky World Outlook are considered.

Keywords: Neoplatonism, K.–T. Stavrovetsky, God, God cognition, Pseudo-Dionysius Areopagit.

Паласюк Г. Б., кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов, Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського (Україна, Тернопіль), palasyukhb@gmail.com

Паласюк М. І., кандидат філософських наук, доцент кафедри української та іноземних мов, Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя (Україна, Тернопіль), palasyuk_mi@mail.ru

Неоплатоністичні елементи в філософському мировоззренні К.–Т. Ставровського

Исследуется связь философского наследия К.–Т. Ставровского с неоплатоническим учением. На основе сравнительного анализа произведений Псевдо-Дионисия Ареопажита и К.–Т. Ставровского проанализировано влияние ареопажитского неоплатонизма на формирование концепции Бога и богопознания в творчестве украинского мыслителя. Показана связь учения мыслителя о человеке и противоречивость человеческой природы с ареопажитскими и неоплатоническим учением. Рассматриваются пантеистические идеи в мировоззрении К.–Т. Ставровского.

Ключевые слова: К.–Т. Ставровский, неоплатонизм, Бог, богопознание, Псевдо-Дионисий Ареопажит.

* * *

УДК 1:572:130.2

Скалацька О. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Одеський торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету (Україна, Одеса), elena-s2008@ukr.net

МОДА ЯК СОЦІАЛЬНІСТЬ CAUSA SUI (У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ Ж. БОДРІЯРА)

Мета статті полягає у розгляді моди як соціальності cause sui у філософській концепції Ж. Бодріяра. Проаналізовано главу «Мода, або фєрїя коду» роботи Ж. Бодріяра «Символічний обмін і смерть». Простежується розуміння Ж. Бодріяром сучасності, її властивостей (бінарна логіка, код, діалектичність минулого та сьогодення) та їх втілення у проявах моди. Простежується порівняльний аналіз економіки і моди по наступним категоріям (взаємобмін та «плаваючий стан» знаків; наявність або відсутність еквівалентів). Обгрунтовано, що властивостями моди постає амбівалентність її сенсу, семіотики, театральності, гри. Підкреслено, що

«потяг» до моди не обмежений виключно індивідуальним рівнем, він охоплює увесь соціальний простір, що постає важливою особливістю моди, здатною поєднувати плуралізм ідентифікацій, що і робить її універсальною системою. Демонструються можливості застосування теоретичної конструкції Ж. Бодрійяра для збагачення соціально-філософського аналізу простору моди.

Ключові слова: мода, соціальність, семіотика, знак, амбівалентність, темпоральність, потяг.

Соціально-філософський аналіз простору моди спрямований на розкриття актуальних питань сучасності: виокремлення детермінант поширення моди у соціумі, її вплив на буття індивіда; прагнення широких верств населення відповідати модним тенденціям; семіотичних, комунікативних, економічних аспектів генезису моди; структури та функціонування моди як соціального інституту; соціальних корінь та репрезентації сенсу модних новоутворень; та низка інших питань. У сучасному гуманітарному дискурсі існує декілька підходів стосовно властивостей модного простору, причин, що впливають на його розвиток (історичний, психологічний, мистецький та інші). Підґрунтям кожного з вищезазначених підходів постає певний соціальний процес або утворення, які створюють межу розгляду моди, виключаючи низку інших важливих аспектів її формування. Подолання однобічності, фрагментарності, обмеженості у аналізі моди можливо завдяки соціально-філософській інтеграції існуючих підходів та концепцій. Однією з теоретичних конструкцій, спрямованих на обґрунтування особливостей сучасного розвитку модного простору у інтеграції семіотичного, комунікаційного та економічного підходів постала філософська концепція представника філософії постмодернізму Ж. Бодрійяра, яка акцентує увагу на дискурсі властивостей простору моди, що створює актуальність розгляду даної теми.

Питання філософії постмодернізму та теорії симулякрів Ж. Бодрійяра розглядається у роботах наступних дослідників: А. А. Грицанова, А. В. Дьякова, Н. О. Зінченко, Н. Л. Кацук, Н. Б. Маньковської, О. А. Печенкіної, В. В. Ферроні та інших. Філософська думка запропонувала визначення моди як мистецтва, коду, звичаю, наслідування. Необхідно відзначити роботи: Р. Барта, Т. Веблена, Х. Г. Гумбрехт, Г. Зімеля, В. Зомбарта, А. Кребера, Ж. Липовецький Г. Тарда, Г. Спенсера та інших. Серед українських вчених, до аналізу феномена моди, у своїх роботах звертались: Л. П. Дихнич, Г. М. Куц, Ю. Г. Легенький, М. Т. Мельник, Л. П. Ткаченко.

Мета статті полягає у розгляді соціального підґрунтя виникнення та формування новоутворень у просторі моди у філософській концепції Ж. Бодрійяра.

Філософський аналіз моди Ж. Бодрійяра створив певний дискурс серед сучасних дослідників стосовно первинності її корінь та впливу на сучасне суспільство. Український дослідник Т. Лютий розглядає модний бізнес як «ілюстрацію виробництва симуляції» [6, с. 61]. На думку А. В. Дьякова, категорія «мода» дозволяє Ж. Бодрійяру, описати сучасний соціальний устрій суспільства. Головною властивістю моди постає її подвійність: синтез «поверхневих» та «глибинних» соціальних механізмів [4]. Виключно семіотичний аспект концепції Ж. Бодрійяра простежується у аналізі М. І. Кілошенко [5, с. 72–73]. Норвезький дослідник Л. Свендсен підкреслює, що у ранніх роботах Ж. Бодрійяра, можна простежити обґрунтування ідеї прагнення моди до певного ідеалу краси. При цьому автор доходить висновку, що «дійсно красивий і найвищою мірою гарний одяг покладе край

моді» [8, с. 183]. Подібний процес призведе до появи «останньої» моди. Можливо, для подолання даної ситуації, Ж. Бодрійяра зробив моду первинною по відношенню до краси.

У низці робіт Ж. Бодрійяра простежується звернення до питань моди у традиційних для його поглядів концепту симулякр і концепції суспільства споживання. У нашому дослідженні ми зосереджуємося на аналізі глави «Мода, або феєрія коду» його роботи «Символічний обмін і смерть», у якій комплексно розглянуто питання формування та розвитку простору моди. Дана глава складається з шести підрозділів: легковагість вже-баченого; модна «структура»; плаваючий стан знаків; «потяг» до моди; модифікація статі; те, що субверсії невідкладне. Кожен з них розкриває особливості сучасності та соціальності моди, її головні елементи існування та домінування у суспільстві, що в комплексі представляє новий підхід щодо її розуміння.

Розмірковуючи про модну структуру Ж. Бодрійяра підкреслює її сучасність. Для сучасності характерна бінарна логіка, що сприяє диференціації, «підстановці всіх цінностей», що дозволяє Ж. Бодрійяру визначити сучасність як «особливий код, емблемою його служить мода» [1, с. 174]. Головні та незаперечні властивості моди пов'язані з часом, та наділяють її темпоральністю і циклічністю. Ж. Бодрійяра синтезує часові атрибути з соціальністю, що призводить до їх інтеграції: «одночасно затверджується і лінійний час технічного прогресу, виробництва і історії, і циклічний час моди» [1, с. 173]. Сама сучасність складається з діалектичності минулого і сьогодення, «модернізму з анахронізмом». Мода цілковито втілила в собі даний принцип сучасності.

Амбівалентність дозволяє моді, на думку Ж. Бодрійяра, уникнути суперечливості що, у свою чергу, призводить до співіснування міфу про зміни і структурного закону змін. Міф пов'язаний з формуванням аксіологічного простору, його впливом на споживання і повсякденність індивіда. Структурний закон визначає реалізацію змін «через гру моделей і різноманітних опозицій». На нашу думку, у даному Ж. Бодрійяра демонструє перехід від онтологічного розгляду темпоральності до її соціального аспекту. Підґрунтям модних нововведень постають минулі, прогнозування майбутніх тенденції, або їх поєднання, що формує моду як «емблему» сучасності.

Взаємозв'язок моди і сучасності дозволяє Ж. Бодрійяру визначити моду як «видовище, соціальність, яка самоподвоюється і естетично милується собою, гра змін заради змін» [1, с. 174]. Дане визначення моди, демонструє її відмінність від інших соціальних процесів її видовищністю. Поєднання усіх вищезазначених особливостей моди простежується у модному показі. Для розкриття сенсу ідеї колекції, її орієнтації на соціальні події, дизайнери демонструють одяг у формі спектаклю, у якому за допомогою декорацій «подвоюються» повсякденні речі. Так відбувається зміна стандартів для їх подальшої трансформації або упровадження у соціумі.

Саме вищезазначені властивості сучасності (амбівалентність, мінливість), що ґрунтуються на постійних змінах, дозволяють Ж. Бодрійяру визначити межі моди. Більшість сучасних дослідників звертаються до розгляду структури моди, питання її меж виходить поза увагою їх аналізу. На думку Ж. Бодрійяра, існують «два паралельних забобони». Відповідно до першого, мода

обмежується антропологічно «до поведінки тварин». Другий забобон, навпаки, звужує її існування до «області одягу і знаків зовнішнього вигляду» [1, с. 174]. Ж. Бодрійяр демонструє хибність першого забобону уподібненням моди ритуальному порядку, церемоніалу.

У розділі «плаваючий стан знаків» Ж. Бодрійяр зупиняється на аналізі взаємодії економіки і моди. Він простежує подібність їх «універсальних форм», що полягають у взаємообміні знаків у моді, «подібно до того, як у ринковій грі еквівалентностей беруть участь всілякі продукти» [1, с. 176]. У моді відсутні еквіваленти, оскільки її рівень абстракції переважає у порівнянні з політичною економією [1, с. 176]. В економіці еквівалентом виступають гроші і золото. На наш погляд, «абстрактними» категоріями, що дозволяють вимірювати модні елементи постають естетичні та емоційні оцінки (зручно, практично, красиво та інші), які доповнюються економічними (дорожня, зроблено з натуральних матеріалів, економне). Такою позицією Ж. Бодрійяр зберігає естетичний компонент у структурі моди і простежує його модифікації у сучасних соціально-економічних умовах за допомогою знаків.

У подальшому компаративістському аналізі моди та економіки, Ж. Бодрійяр виявляє важливу їх загальну властивість – «плаваючий стан» знаків. На думку Ж. Бодрійяра, мода постає «досягнутим станом прискорено-безмежної циркуляції, поточно-повторюваної комбінаторики знаків, що відповідає миттєво-рухливому рівновазі плаваючих валют» [1, с. 176]. Такі важливі особливості моди як циклічність, темпоральність, повторення завжди мають соціально-економічні детермінанти, пов'язані не лише з вимогами споживачів, а й з економічними факторами. У даному визначенні зосереджені головні властивості моди, невід'ємні від соціальності: акселерація, циклічність, нововведення, знаковість, прибутковість.

Ж. Бодрійяр наділяє моду функцією «виробництва сенсу, в самих «об'єктивних» його структурах, оскільки вони теж покірні грі симуляції і комбінаторної інновації» [1, с. 174]. Для нашого дослідження необхідно зупинитися на аналізі поняття «виробництво сенсу», яке містить дискурсивний характер. З одного боку, моду звинувачують у тому, що вона спрямована виключно на отримання економічного прибутку, що позбавляє її естетики. З іншого боку, виникає бренд, який кодує сенс та свідчить про статус індивіда. Дана важлива особливість моди, її бінарна опозиція у поєднанні з постмодерністською традицією визначення симулякра як «копія копії», дозволяє стверджувати підпорядкування моди симуляції. Підтвердження можливості даного розуміння ми знаходимо у подальшому змісті тексту.

Мода постає «обміном відмінностей», які відбуваються виключно завдяки моделям. Ж. Бодрійяр визначає модель як «загальний еквівалент», головною особливістю якого є її «заломлення через матриці, якими регулюються різні галузі моди» [1, с. 176]. У даному випадку, на наш погляд, підкреслюється соціальність моди. Вихідні творчі образи, що створюють дизайнери, потребують певної соціальної адаптації, знаходження межі, між видовищністю і повсякденням (для того, щоб не належати цілковито ні до однієї з них). Даний процес постає можливим завдяки «переломленню» моделей.

На наш погляд, аналіз референції моделей необхідно розглядати спираючись на теорію симулякрів. Ж. Бод-

рійяр зазначає, що мода з'являється у той час, коли «деяка форма виробляється вже не по своїм власним детермінантам, а безпосередньо по моделі, тобто вона взагалі не виробляється, а щоразу вже відтворюється» [1, с. 176]. У даному випадку, простежується наголос на виробництві сенсу («по моделі») по вже існуючим формам. У моді ми можемо знайти численні приклади виникнення нової форми, яка згодом отримає відтворення в соціальних змінах у різноманітних брендах протягом довгого часу (сумка 2.55 Коко Шанель).

Особливістю моди як системи знаків постає і взаємодія різноманітних «знакових систем». За своїм розвитком, на думку Ж. Бодрійяра, мода випереджає економіку, тому процеси, що відбуваються в ній можливі і в області грошей. На наш погляд, зведення генезису двох різноманітних за своєю структурою і об'єкту систем в одну модель розвитку є умовною. Економіка і мода спираються на протилежні аспекти, але при їх реалізації враховують потреби споживачів.

У сучасному світі знаки моди вільні і можуть переміщатися, вони «логічно підкоряються правилу шалено-неухильної вторгнутості» [1, с. 170]. Ж. Бодрійяр розрізняє легкі і важкі знаки: до перших належить одяг, тіло, побутові речі; до других – сфера політики, моралі, економіки, науки, культури, сексуальності. Головна відмінність між легкими і важкими знаками полягає у «принципі постанови». Усі сфери, в яких проявляє себе мода можна розмістити за принципом зменшення «симулятивності». Мода, на думку Ж. Бодрійяра, являє собою «самий поверхневий і самий глибинний із соціальних механізмів – через неї код влади повідомляє всім іншим областям свою інвестицію» [1, с. 170].

Важливий компонент поняття моди у Ж. Бодрійяра підкреслює О. Ю. Гурова. Вона відзначає, що знаки втрачають елементи, що означені «речі перестають давати інформацію про характеристики людини, як це було раніше» [3, с. 81]. Індивід не завжди звертає увагу на знаки, які повторюються в моді, саме тому, на думку Ж. Бодрійяра, «задоволення від моди – це насолода примарно-циклічним світом форм, що відійшли в минуле, але знову і знову воскресають у вигляді ефективних знаків» [1, с. 172]. У даному випадку, ключовим положенням, що вимагає уточнення для розкриття філософської сутності моди є формулювання «примарно-циклічний світ». Примарність позначає не лише нереальність, а й минуле, що присутнє в сьогоденні [7, с. 172].

Вищезазначене і розглянуте «виробництво» і «відтворення» сенсу отримує новий етап – його скасування в формі «потягу». Залежність сучасних індивідів від моди Ж. Бодрійяр характеризує таким терміном як «потяг», під яким розуміє «бажання скасувати сенс, зануритися в чисті знаки, в первозданну безпосередню соціальність» [1, с. 178]. У даному випадку Ж. Бодрійяр обґрунтовує комунікацію моди, підкреслює її важливість у процесі соціалізації індивіда. Дана соціальність, на думку Ж. Бодрійяра, «радикальна», оскільки вона висловлюється в «безпосередній єдності знаків» [1, с. 178]. Вона цілком відображає соціальні потреби, її форми і тканини невіддільні від технічного прогресу, що відбуваються в світі трансформацій. За допомогою одягу індивід здатен не лише підкреслити свій соціальний статус, створити позитивний імідж, а й ідентифікувати себе з певними соціальними групами, підтримувати певні соціальні тенденції (купувати одяг зроблений з екологічно

чистих тканин, не купувати хутряні речі). На наш погляд, словосполучення «скасування сенсу», свідчить про його трансформацію у знак з багатьма сенсами, який декодується крізь призму соціальних процесів. Протиріччя щодо змістовності знака не виступає протиріччям, а навпаки, підкреслює здатність моди об'єднувати протилежності (наявність або відсутність сенсу певного знаку).

Ж. Бодрійяр наділяє модний знак наступними властивостями: абсурдністю, марністю, здатністю створювати досконалу систему, довільністю, послідовністю, співвіднесенням з іншими знаками [1, с. 180]. На нашу думку, «абсурдність» знака полягає в його побудові нової системи, точніше нового простору, відмінного від реального. Ирреальність знака і постає його «привабливою силою», до якої прагне індивід.

«Потяг» до моди не обмежений виключно індивідуальним рівнем, він охоплює увесь соціальний простір, що призводить до його «інтеграції та вбирання в себе будь-якої ідентифікації» [1, с. 179]. Дана властивість постає важливою особливістю моди, здатною поєднувати плюралізм ідентифікацій, що робить її універсальною системою. На наш погляд, необхідно відзначити, що дані характеристики моди, формуються і існують незалежно від економічної складової.

Потяг до моди так само пояснюється «пристроєм модного знака». Саме в словосполученні «пристрій модного знака» міститься семіотика всієї теоретичної конструкції Ж. Бодрійяра. Не просто наявність знака, а його конструювання, виражене в пристрої. Дане формулювання отримує особливе застосування при поясненні таких явищ як імідж та бренд, спрямованих на привабливість для аудиторії і отримання прибутку: «етиці виробництва протилежна естетика маніпулювання, самоподвоєння і тяжіння до однієї лише моделі як дзеркалу» [1, с. 179]. В даному випадку, Ж. Бодрійяр обґрунтовує принцип генезису моди як *causa sui* (причина самої себе): «зачаровує сила моди – від рішень, які вона прорікає, не спираючись ні на що окрім себе самої» [1, с. 179]. З одного боку, дане твердження суперечить положенню щодо адаптації моди до різноманітних соціальних процесів; з іншого – воно розкриває її універсальність, вміння не домінувати, а зберігати основні сутнісні напрямки.

Здатність моди до трансформації полягає не лише в її «переломленні» по відношенню до зовнішніх факторів, а й внутрішніх трансформацій, які Ж. Бодрійяр у своєму творі «Симуляри і симуляція» називає імплузиею, здатною «вбирати в себе все цензуроване режимом економічної абстракції» [2, с. 180].

Високу моду Ж. Бодрійяр називає «міцним горішком для економіста, протилежність всякої прибутковості» [1, с. 181]. Дана важлива риса допомагає залишатися моді формою мистецтва і товаром, який суперечить всім економічним законам і маркетинговим технологіям. У даному випадку відбувається перехід одягу у простір естетики, відмова від економічного прибутку. Стандартний для моди процес копіювання може бути відсутнім при копіюванні речей вищої моди, оскільки для неї характерне використання нереалістичних, ірраціональних, театралізованих елементів і прийомів, що суперечить економіці як «прорив інший, ігровий соціальності» [1, с. 181]. Термін «ігрова соціальність» так само не отримує визначення в теоретичній конструкції Ж. Бодрійяра.

Соціальність та визначення моди як *causa sui* у філософській концепції Ж. Бодрійяра постає підґрунтям

формування її простору, в якому головною особливістю є зміна змін. При розкритті соціальності моди Ж. Бодрійяр: застосовує розгляд часових характеристик (темпоральність, циклічність) на соціальному, а не онтологічному рівні; порівнює абстрактність властивостей даного явища з економічними аспектами, що демонструє їх репрезентацію у соціумі; визначає моду як систему знаків, здатну до власної трансформації та змін у повсякденному житті. Поєднання абстрактних та економічних категорій, їх амбівалентність дозволяють Ж. Бодрійяру зберегти естетичний компонент у структурі моди, простежити його модифікації у сучасних соціально-економічних умовах за допомогою знаків. Дана властивість постає важливою особливістю моди, здатною поєднувати плюралізм ідентифікацій та існувати незалежно від економічної складової, що робить її універсальною системою. Теоретична конструкція Ж. Бодрійяра може бути застосована для збагачення соціально-філософського аналізу простору моди, що дозволить надати нові теоретичні орієнтири наукового дискурсу дослідження даного феномену.

Список використаних джерел

1. Бодрійяр Ж. Символический обмен и смерть / Жан Бодрійяр; [пер. с фр. С. Н. Зенкин]. – М.: «Добросвет», 2000. – 387 с.
2. Бодрійяр Ж. Симулякры и симуляция / Жан Бодрійяр; [пер. с фр. О. А. Печенкина]. – Тула: Тульский полиграфист, 2013. – 204 с.
3. Гурова О. Ю. Социология моды: обзор классических концепций / О. Ю. Гурова // Социологические исследования. – 2011. – №8. – С.72–82.
4. Дьяков А. В. Жан Бодрійяр: Стратегии «радикального мышления» / А. В. Дьяков. – СПб.: Изд-во С.–Петербург. ун-та, 2008. – 357 с.
5. Килошенко М. И. Психология моды / М. И. Килошенко. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2014. – 320 с.
6. Лютий Т. В. Культура масова і популярна: теорії та практики / Т. В. Лютий, О. А. Ярош. – Київ: [б.в.], 2007. – 124 с.
7. Скалацька О. В. Простір моди у контексті філософських побудов Ж. Бодрійяра / О. В. Скалацька // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць. – Харків, 2013. – Вип.1 (3). – С.129–136.
8. Свендсен Л. Философия моды / Ларс Свендсен; [пер. с норв. А. Шипунова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – 256 с.

References

1. Bodriyyar Zh. Simvolicheskiy obmen i smert / Zhan Bodriyyar; [per. s fr. S. H. Zenkin]. – M.: «Dobrosvet», 2000. – 387 s.
2. Bodriyyar Zh. Simulyakry i simulyatsiya / Zhan Bodriyyar; [per. s fr. O. A. Pechenkina]. – Tula: Tul'skiy poligrafist, 2013. – 204 s.
3. Gurova O. Yu. Sotsiologiya mody: obzor klassicheskikh kontseptsiy / O. Yu. Gurova // Sotsiologicheskie issledovaniya. – 2011. – №8. – S.72–82.
4. Dyakov A. V. Zhan Bodriyyar: Strategii «radikalnogo myshleniya» / A. V. Dyakov. – SPb.: Izd-vo S.–Peterb. un-ta, 2008. – 357 s.
5. Kiloshenko M. I. Psihologiya mody / M. I. Kiloshenko. – 3-e izd. – SPb.: Piter, 2014. – 320 s.
6. Lyutiy T. V. Kultura masova i populyarna: teoriyi ta praktiki / T. V. Lyutiy, O. A. Yarosh. – Kyiv: [b.v.], 2007. – 124 s.
7. Skalatska O. V. Prostir modi u konteksti filosofskih pobudov Zh. Bodriyyara / O. V. Skalatska // Suchasne suspilstvo: politichni nauki, sotsiologichni nauki, kulturologichni nauki: Zbirnik naukovih prats. – Harkiv, 2013. – Vip.1 (3). – S.129–136.
8. Svendsen L. Filosofiya mody / Lars Svendsen; [per. s norv. A. Shipunova]. – M.: Progress–Traditsiya, 2007. – 256 s.

Skalatskaya H. V., PhD, assistant professor of department of social and human sciences Odessa Institute of Trade and Economics Kyiv National University of Trade and Economics (Ukraine, Odessa), elena-s2008@ukr.net

Fashion as sociality *causa sui* (on the example of conception of J. Baudrillard)

The aim of the article is the consideration of the fashion as sociality in philosophical conception of J. Baudrillard. The chapter «Fashion, or enchanting

spectacle of code» of work of J. Baudrillard «The Symbolic exchange and death» is analysed. The understanding of modernity by J. Baudrillard is traced, its properties (binary logic, code, the dialectic of past and present) and their expression in the forms of fashion. It is emphasized that the «inclination» to fashion is not limited only to individual level; it covers the entire social space that raises by important feature of fashion, that is able to combine the plurality of identities, which makes it universal system. The possibilities of using the theoretical construction of J. Baudrillard are demonstrated which can enrich the social and philosophical analysis of space fashion.

Keywords: fashion, sociality, semiotics, sign, ambivalence, temporality, leaning.

Скалацкая Е. В., кандидат философских наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Одесский торговый-экономический институт Киевского торгового-экономического университета (Украина, Одесса), elena-s2008@ukr.net

Мода как социальность causa sui (в философской концепции Ж. Бодрийяра)

Цель статьи заключается в рассмотрении моды как социальности cause sui философской концепции Ж. Бодрийяра. Проанализирована глава «Мода, или феерия кода» работы Ж. Бодрийяра «Символический обмен и смерть». Прослеживается понимание Ж. Бодрийяра современности, ее свойств (бинарная логика, код, диалектичность прошлого и настоящего) и их воплощение в проявлениях моды. Прослеживается сравнительный анализ экономики и моды по следующим категориям (взаимообмен и «плавающее состояние» знаков, наличие или отсутствие эквивалентов). Обосновано, что свойствами моды является амбивалентность ее смысла, семиотики, театральности, игры. Подчеркнуто, что «влечение» к моде не ограничено исключительно индивидуальным уровнем, оно охватывает все социальное пространство, выступает важной особенностью моды, способной сочетать плюрализм идентификаций, что делает ее универсальной системой. Демонстрируются возможности применения теоретической конструкции Ж. Бодрийяра для обогащения социально-философского анализа пространства моды.

Ключевые слова: мода, социальность, семиотика, знак, амбивалентность, темпоральность, влечение.

УДК 1(314/316)

Ношин Я. І.,
заступник завідувача кафедри філософії та
релігієзнавства, Український гуманітарний інститут
(Україна, Буча), noshyn@gmail.com

МІСЦЕ БОГА У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Е. ЛЕВІНАСА

Проаналізовано місце Бога у етичній концепції Левінаса. Показано, що для Левінаса ідея нескінченності є тотожною до ідеї Бога. Доводиться, що зустріч між людиною і Богом (зустріч між Я та кардинально Іншим) відбувається опосередковано – як зустріч людини з людиною (також як зустріч Я з кардинально Іншим). Важливо наголосити на тому, що наше знання Бога, наші відносини з Ним виникають тільки з етичного відношення із ближнім. Зроблено висновок, що таке феноменологічне бачення Левінаса відображає вплив юдаїзму на мислителя, мова йде про етичні вимоги Тори та кабалістичне вчення про «цимцум».

Ключові слова: етика, феноменологія, ідея нескінченності, Інший, Бог, ближній, «теологічний поворот», «цимцум».

Емануеля Левінаса без перебільшення можна зарахувати до найбільш впливових мислителів кінця ХХ століття. Левінасів внесок у філософію можна простежити у двох напрямках: з одного боку це розвиток проблематики свідочтва у пізніх роботах Жака Дерріда. З іншого – «теологічний поворот у французькій феноменології», представлений у роботах Мішеля Анрі та Жана-Люка Маріона.

До сьогодні не припиняється полеміка щодо ідентифікації філософського спрямування думки Е. Левінса. Так, С. Штрассер зазначає, що не дивлячись на всі розходження Левінса з традиційною феноменологією, він, поза всяким сумнівом, залишався феноменологом, хоча змін «феноменологічну оптику», надавши їй «розміреність глибини». Левінас залишається феноменологом беручи до уваги той спектр тем, котрих він торкається у своїй творчості: темпоральність, суб'єктивність, значення [10, с. 226].

До аналізу й інтерпретації етичної концепції Емануеля Левінаса зверталися такі провідні представники західної європейської філософії, як М. Бубер, П. Рікер, М. Бланшо, Ж. Дерріда, С. Крічлі, Ж. Рюс, А. Бадью, Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі, П. Девіс, Р. Коен, Ж. Ансель, А. Пеперзак, Ш. Вигода й інші.

Серед російських дослідників, котрі присвячували свою увагу вивченню творчої спадщини Е. Левінаса слід виокремити Б. Губмана, І. Вдовіну, Г. Ямпольську, З. Сокулер, І. Зайцева, М. Євстропова, С. Степанищева.

В українських філософських колах погляди Левінаса стали предметом розвідок таких дослідників як К. Сігов, В. Малахов, К. Пашков, М. Гіршман, Р. Димерец, Л. Карачевцева, О. Філоненко, І. Хромець та інших.

Незважаючи на наявність значної кількості розвідок, присвячених постаті Левінаса, мусимо визнати, що на жаль лише дві його праці «Між нами: Дослідження думки-про-Іншого» (1999) та «Етика та безконечність. Діалоги з Філіпом Немо» (2001) перекладені українською мовою. Це стало можливим завдяки гуманітарному проекту видавництва «Дух і Літера» з одного боку, та видавництву «Port-Royal» – з іншого.

Унікальність філософської думки Левінаса полягає в тому, що з одного боку, вона природно вписується в контекст європейської філософії, з іншого – в контекст єврейської релігійної думки. Наполеглива праця Левінаса з донесення та інтерпретації текстів талмудичного корпусу, колосальні зусилля вслід за Бубером, Розенцвайгом, котрі мали на меті донести до філософських кіл величезний потенціал та багатство юдейської традиції, віння мислити по-філософськи, не поступаючись повнотою свого релігійного життя, починають приносити свої плоди у після воєнний час. Завдяки Левінасу відкривається доступ до реальності єврейського релігійного життя, її багатой традиції, котра налічує тисячі років. При цьому Левінас говорить про юдаїзм і Талмуд у загально людських термінах, опосередковано виявляючи спільність юдаїзму та християнства, їх спільні корені, котрі містяться на більш глибокому рівні, ніж їх очевидна догматична несумісність – наголошує Г. Ямпольска [10, с. 186].

Гуссерлівська феноменологія дала багатий інструментарій для прояснення та аналізу релігійного досвіду як такого. Традиція мислити релігію, відносини з Богом і людиною починається ще з Ноеля та Герінга й триває, не обриваючись до М. Анрі та Ж.-Л. Маріона. У філософській творчості сімдесяти роки ХХ століття позначені тим, що напрям його думки набирає релігійного забарвлення або, іншими словами, у його поглядах яскраво помітна релігійна термінологія. Так, будучи на посаді професора Сарбони впродовж 1975–1976 років, французький мислитель читає два курси під назвою «Бог, смерть і час», а також «Бог, який спадає на думку».

Стаття має на меті проаналізувати і з'ясувати, яке місце у філософських розмислах Левінаса, його філософській концепції посідає Бог. Слід не забувати про те, що, як правило, філософський і релігійний дискурси у Левінаса чітко розведені між собою. У нашому випадку ці два курси, які пізніше були опубліковані у вигляді книг, стосуються в першу чергу філософії, а не богослів'я. Що нам дає право зробити такий висновок? Це відчутно з огляду на те, що Левінас не опирається на біблійні тексти як на безумовний фундамент або істину в останній інстанції. З іншого боку, варто зазначити, що подібно до Паскаля,